

boven
Kate Clark, 'Pray'.

onder
Wim Delvoye: 'Love', 2006. Getatoeerd en opgezet varken. © De kunstenaar. © Galerie Perrotin, Parijs.

Animals can't escape Humanity

Dierlijk materiaal en taxidermiesculpturen in de hedendaagse kunst

De eeuwenoude menselijke fascinatie voor dieren kan worden beschouwd als de meest elementaire basis van de visuele kunst. Wat willen kunstenaars ons tegenwoordig met het fenomeen 'Animal Art' laten zien?

TEKST: **MARGITTE VERWOERDT**

De wedergeboorte van taxidermie is ontstaan aan het einde van de twintigste eeuw, waarbij kunstenaars dit ambacht in een nieuwe dimensie plaatsten. Het doel van taxidermie is het tonen en behouden van de echtheid van het dier. De passie om dieren te eren, creëren, hermodelleren en nieuw leven in te

blazen, vormt een belangrijke trend in de hedendaagse kunst. De mens-dier-relatie wordt hiermee op uiteenlopende manieren verbeeld met diverse invalshoeken, zoals historische of filosofische aspecten, de Wunderkammer, het Victoriaans tijdperk, de chimera, het verschijnsel cyborg of de bio-industrie. Het dier vormt een belangrijk

onderdeel in onze maatschappij, van het huisdier als gezinslid, het dier als bron van vermaak, het proefdier, tot het dier op ons bord.

Verheerlijking van het leven

Voor diverse kunstenaars zijn de Wunderkammer en de Victoriaanse traditie een belangrijke inspiratiebron. Men wilde destijds de natuur conserveren en bewaren. In de Victoriaanse traditie (1837-1901) ging men de dieren vervolgens ook vermenselijken, in plaats van alleen de natuurlijke verschijningsvorm in het interieur als decoratief element te gebruiken.

In Jan Fabre's (*1958) werk is deze traditie zichtbaar. In zijn project 'Grave Tomb Swords, Skulls and Crosses' bekleedde hij schedels met de dekschildjes van prachtkevers, in combinatie met taxidermie vogels en andere dieren. Fabre's kunst bevat elementen uit de natuur die in onze moderne samenleving minder waarneembaar zijn.

Het werk van Polly Morgan (*1980) of Damien Hirst (*1965) sluit op een eigentijdse manier aan bij deze traditie. Beiden conserveren zij het dier en trachten het verstilde moment van de dood vast te houden. Morgan probeert het authentieke dier onaangetast te laten, terwijl zij tegelijkertijd een abstracte sculptuur creëert. Dieren spelen een belangrijke rol in het oeuvre van Hirst. Zijn motto is dat kunst overal vandaan komt en een antwoord is op zijn omgeving. Hij gebruikt de lichamen van dieren om de aandacht te vestigen op sterfelijkheid en verval en preserveert ze door

ze in formaldehyde tanks te plaatsen. Tevens ziet hij het dier als metafoor en houdt hij zich bezig met de onzekerheden in de kern van de mensheid, zoals de liefde, het leven, de dood, de trouw of het verraad. Fabre, Morgan en Hirst verheerlijken het leven en zijn gepreoccupeerd met sterfelijkheid of onsterfelijkheid.

Het ontlokken van emotie

De dood speelt uiteraard een belangrijke rol in deze kunstvorm, waarbij de kunstenaar niet om de specifieke karakteristieken van het dier heen kan. Het medium brengt voor de beschouwer een bepaalde beleving en gevoel met zich mee, wat niet kan worden uitgedrukt in welk ander materiaal dan ook. Het ontlokt emotie en confronteert ons met een onlosmakelijke band met dieren, die de complexiteit van de mens-dier-relatie in onze hedendaagse maatschappij laat zien.

Dieren worden ook als metaforen gebruikt voor menselijke gebeurtenissen. Dit is een element dat Berlinde de Bruyckere (*1964) heeft toegepast in haar taxidermie paardensculpturen, waarin zij de historische afhankelijkheid tussen mens en dier weergeeft. In haar oorlogsmonument 'In Flanders Fields', gebruikt zij metaforisch vijf taxidermie paarden, om het menselijk verlies, maar ook dat van paarden in de Tweede Wereldoorlog te verbeelden. De dramatische houdingen van de verminkte en ingestorte paarden tonen een ijszeggend beeld van wanhoop, verdriet en lijden. De Bruyckere's keuze voor dit medium

boven

Jan Fabre, uit de serie 'Gravetombe and skulls', 2000. Taxidermie vogel en prachtkevers. © De kunstenaar.

onder

Damien Hirst, 'The Physical Impossibility of Death in the Mind of Someone Living', 1991. © De kunstenaar & Science Ltd. Foto: Prudence Cuming Associates.

Dieren spelen een belangrijke rol in het oeuvre van Hirst. Zijn motto is dat kunst overal vandaan komt en een antwoord is op zijn omgeving.

De door de kunstenaars gebruikte dieren zijn niet gedood ten behoeve van de kunst.

boven
Berlinde De Bruyckere: 'In Flanders Fields', 2000. Paardenhuid, polyester, hout en metaal. © De kunstenaar.
© Hauser en Wirth, Zurich.

onder
Thomas Grünfeld, 'Misfit' (geit en hertenkalf), 1998. © De kunstenaar.
© Hidde van Seggelen Gallery Londen.

zorgt ervoor dat de toeschouwer zich gevoelsmatig op het slagveld waant. De paarden creëren een existentiële ervaring van het lijden en de dood, als een hedendaags 'memento mori'.

Tragedie, een belangrijk thema

Een ander aspect in de ontwikkeling van taxidermie in de Victoriaanse traditie, is het antropomorfiseren van dieren. Deze vorm laat een reflectie van de menselijke gedragingen en sociale activiteiten zien, met dieren in de hoofdrol. Maurizio Cattelan (*1960) weerspiegelt menselijke situaties als een hedendaagse ervaring van de Victoriaanse fascinatie voor antropomorfe taxidermie. Cattelans gebruik van opgezette dieren verbeeldt verlies, afwezigheid en de dood. In het werk 'Bidibodibiboo' draait het om tragedie, wat volgens Cattelan een belangrijk thema in de kunst is. Cattelan laat hier namelijk een eekhoorn zien die zelfmoord heeft gepleegd. Het contrast tussen leven en dood is subtiel en minutieus uitgewerkt. Toen Cattelan begon met het gebruik van dierlijk materiaal was hij niet bezig met de mens-dier-relatie. Zijn dieren waren puur bedoeld als personages. Maar hoe meer hij met dieren ging werken, hoe meer hij ontdekte hoe ontwricht de relatie tussen mensen en dieren ei-

genlijk is. Cattelan ontdekte hoe mensen geïntrigeerd, geschrokken en ontroerd reageren op zijn 'dieren'.

Levende kunstwerken

Het werk van Wim Delvoye (*1965) heeft ook voor veel opspraak gezorgd. Hij is in 1994 begonnen met de huid van dode varkens te tatoeëren, waarna hij vervolgens ook levende varkens is gaan gebruiken. Van 2004 tot 2010 heeft hij een varkensboerderij in China gehad. Hier liepen levende kunstwerken rond en als een varken overleed, werd het dier opgezet of werd alleen de getatoeëerde rug gebruikt. De tatoeages waren uiteenlopend, van Disney figuren, Louis Vuitton prints tot iconische tatoeages, die men terug zag op de biceps van de Hells Angels. Een verwijzing naar onze consumptiemaatschappij komt sterk aan bod in zijn werk.

Delvoye, zelf vegetariër, zette zich af tegen het feit dat er in België meer varkens leven dan mensen. Hetzelfde geldt overigens voor Nederland. In de meeste landen waar hij deze varkens heeft geëxposeerd, werd hij gehinderd door activisten. Dit bracht overigens een dubbele moraal tot uitdrukking, aangezien deze varkens, naast de tatoeage - die onder verdoving werd aangebracht - verder tot

Wim Delvoye, zelf vegetariër, zette zich af tegen het feit dat er in België en Nederland meer varkens dan mensen leven.

hun dood leefden als ware feestvarkens.

Delvoye ziet een duidelijke gelijkheid tussen mens en dier. Xenotransplantatie - meestal tussen mens en dier - heeft bewezen dat de fysiologie van het varken zeer overeenkomt met die van de mens. Wij gebruiken tegenwoordig niet alleen de hartkleppen van het varken, maar ook andere organen. Volgens Delvoye vertoont de huid van die dieren ook sterke overeenkomsten met die van de mens.

Om het ethische aspect van een andere kant te belichten, heeft Delvoye de rug van de Zwitser, Tim Steiner op dertigjarige leeftijd, getatoeëerd. Dit veranderde hem in een levend kunstwerk. Vervolgens is zijn rug verkocht aan een Duitse verzamelaar voor € 150.000. Contractueel moet hij een aantal keren per jaar als levend canvas poseren en bij overlijden wordt zijn gevilde rug overgedragen aan de eigenaar.

Organische harmonie

Vanuit het aspect maakbaarheid, speelt het werk van Thomas Grünfeld (*1956) en Kate Clark een belangrijke rol. Grünfeld's 'Misfits' zijn creaties van hybride samengestelde dieren. Twee of meer soorten worden samengevoegd en aan elkaar genaaid. Zo ontstaat een chimera, ofwel een dier dat bestaat uit een samenstelling van verschillende dieren, wat leidt tot een surrealistisch nieuw dier. Zijn concept is om op overtuigende wijze een dier te creëren, dat vragen stelt aan de wetenschap en de technologie van de genetische manipulatie. Het vormt tevens een waarschuwing, om de authenticiteit van mens en dier te respecteren. Deze 'mismatch' dieren lijken toch een organische harmonie te vormen, wat ook treffend is in het werk van Kate Clark.

Zij verwijst naar een fusie van de mens en het dier, waarbij zij de aandacht wil vestigen op welke wijze wij verschillen, dan wel overeenkomen met de dieren. Volgens Clark is onze huidige levensstijl zodanig, dat wij nauwelijks nog contact hebben met wilde dieren. We vrezen ze en zijn tegelijkertijd gefascineerd door hun karakteristieke eigenschappen, zoals instinct, puurheid en wilde kracht.

Clark gebruikt het medium taxidermie om de unieke karakteristieken van het dier te combineren met het onverwachte van het menselijke gezicht, waardoor haar dieren benaderbaar lijken. Het geloofwaardige gezicht is geheel bekleed met

de geschoren huid van een dier, waardoor de poriën en de olieachtige kenmerken zichtbaar zijn als een mensenhuid. Het is haar doel om het dierlijke in onszelf te ontlokken.

De kunstenaars stellen problematieken aan de kaak en confronteren ons met de manier waarop wij met dieren omgaan. Als 'medium' kan het dier een ongeëvenaarde krachtige uitwerking hebben op de beschouwer. Hierdoor ontlokt 'Animal Art' emoties, maar het mag duidelijk zijn dat deze kunstvorm veel meer elementen bevat dan alleen choqueren.

Meer weten

Margitte Verwoerd is kunsthistorica en specialist Post-War & Contemporary Art bij Bonhams

onder

Polly Morgan: 'Say less please, 2014.
Opgezette slangen, mixed materialen
25 x 25 x 29,5 cm.
© De kunstenaar.

